

ความสำคัญของปัญหา

นักเศรษฐศาสตร์การเมืองสำนักทางเลือกสาธารณะ(public choice)ถือว่าระบบการออกเสียงเลือกตั้ง การตัดสินใจในทางการเมืองเปรียบเหมือนกับการตัดสินใจในระบบตลาด ซึ่งมีทั้งการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้ากันในตลาด โดยให้รัฐบาลเป็นผู้ขายสินค้าในรูปของนโยบาย แลกกับคะแนนเสียงในการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นจากประชาชนเป็นผู้ซื้อจนเป็นที่มาของคำว่า “ตลาดการเมือง” (ไพโรจน์และนวนลน้อย, 2544) นโยบายหาเสียงเลือกตั้งจึงเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดแบบหนึ่งของรัฐบาลเพื่อศักยภาพทางการเมือง การเมือง ให้ได้รับความนิยม มีผลต่อคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ปรากฏการณ์ทางการเมือง พรรคไทยรักไทย นำโดย ทักษิณ ชินวัตร ได้เสนอนโยบายที่มีความชัดเจนในการปฏิบัติใช้เป็นของพรรคเอง ต่างจากแต่ก่อนที่นโยบายรัฐบาลจะได้อาจมาจากการกำหนดของเทคโนโลยีหรือข้าราชการนักวิชาการสภาพัฒน์ฯ เช่น นโยบายกองทุนหมู่บ้านละล้าน พักชำระหนี้เกษตรกร หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และธนาคารประชาชน ผลการเลือกตั้งในการเลือกตั้ง 6 มกราคม 2544 พรรคไทยรักไทยได้คะแนนเสียงสูงสุด ที่เคยเกิดขึ้นในการเลือกตั้งทั่วไปเท่าที่มีมา และบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่เอื้อให้รัฐบาลมาจากพรรคที่เข้มแข็งมีขนาดใหญ่ เมื่อได้จัดตั้งรัฐบาลผสม พรรคไทยรักไทย ที่มีเสียงข้างมากก็สามารถทำให้ นโยบายที่หาเสียงไว้ทั้งหมด เป็นนโยบายรัฐบาล เกิดการนำนโยบายที่พรรคได้ใช้ในการหาเสียงมาปฏิบัติเป็นนโยบายเร่งด่วน เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและ เพื่อให้ประชาชนในระดับรากหญ้าให้ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี พ้นจากความยากจนและมีหลักประกันสังคม รัฐบาลชี้ว่าเป็นนโยบายที่ให้ความสำคัญกับประชาชน โดยเฉพาะคนยากจนผู้ด้อยโอกาสในสังคม(วินัย ผลเจริญ, 2546)ในงานชิ้นนี้จะเรียกมวลชนกลุ่มนี้ว่า “มวลชนในระดับล่าง”*

การดำเนินนโยบายดังกล่าวของรัฐบาล เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์จากหลายฝ่ายว่าเป็นประชานิยม หรือนโยบายแบบประชานิยม (Populist policy) คำว่าประชานิยมนั้นมีความหมายที่ค่อนข้างหลากหลายทางรัฐศาสตร์ สำหรับประชานิยมแบบไทยรักไทยนั้นจัดอยู่ในแนวทางเศรษฐกิจแบบ ป๊อปปูลิสม์ (Populist economy)(ศิริพรรณ นกสวน, 2546) สามารถเห็นลักษณะเฉพาะได้จากการเสนอชุดของนโยบายที่เน้นการใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐลงไปในระบบเศรษฐกิจรากหญ้า(สมชัย สัจจพงษ์, 2546)

* คำว่ามวลชนมิได้หมายถึง “กลุ่มคน” แต่อธิบายมวลชนตามแนวคิดของประชานิยมที่มุ่งปัจเจกบุคคลทั้งหลายที่ไม่มี การรวมตัวกันเป็นกลุ่มร่วมมือกัน แยกสลายออกจากกัน จึงแตกต่างกับแนวคิดของประชาสังคมที่มุ่ง “กลุ่ม” หรือ “องค์กร” ที่มีการรวมตัวร่วมมือกัน

ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายประชานิยมดังกล่าววิจารณ์ว่า เป็นนโยบายทางเศรษฐกิจที่เพิ่มการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้น เมื่อเป็นรัฐบาลที่ได้รับคะแนนเสียงท่วมท้นจากมวลชนผ่านระบบตัวแทน ซึ่งไม่ได้เป็นการรับประกันว่าจะมีการพัฒนาโดยรวมอย่างยั่งยืน หรือมีการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย สังคมที่มีประชาสังคมเข้มแข็ง หรือแม้แต่เศรษฐกิจที่เติบโตอย่างมั่นคง นักวิชาการต่างออกมาเตือนว่าการดำเนินนโยบายแบบประชานิยม เช่นในลาตินอเมริกา อาเจนตินา ได้นำประเทศไปสู่ความหายนะทางเศรษฐกิจ ความล้มเหลวของประชาธิปไตย และความรุนแรงในสังคม การดำเนินนโยบายประชานิยมจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการกำกับจากสังคมอย่างระแวดระวัง (ไอศว นูญมา, 2546) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาแก่ประเทศในภายหลัง

นโยบายแบบประชานิยมของรัฐบาล ถือเป็นนโยบายที่ถูกกำหนดโดยค่านิยมความต้องการของผู้บริหารและดำเนินนโยบายจากบนลงล่าง (Top-down policy) ผ่านระบบราชการและท้ายที่สุด เจ้าหน้าที่ (ข้าราชการ) ผู้ปฏิบัตินโยบายในระดับล่าง (Street level bureaucracy) เป็นผู้ทำให้นโยบายเป็นรูปธรรมสู่กลุ่มเป้าหมายสาธารณะ (Public target) ผู้รับบริการสาธารณะจากนโยบาย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัตินโยบายเป็นคณของรัฐบาลที่ได้อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด (Hill, Michal & Hupe, Peter, 2002: 41-51) ซึ่งอาจประสบปัญหาในการทำงานเนื่องจากบริบทที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัตินโยบาย ทำให้นโยบายที่กำหนดมาไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงได้ (เดช พุ่มคชา, 2542) การปฏิบัตินโยบายโดยข้าราชการถือเป็นแนวทางการดำเนินการทางนโยบายกระแสหลักที่เคยใช้กันมาตลอดเท่าที่ผ่านมา

ปัญหาของการดำเนินการทางนโยบายของรัฐด้วยแนวทางกระแสหลักตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กลายเป็นการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างกว้างขวาง ทำให้ภาคสังคมที่ประกอบไปด้วยปัจเจกบุคคลและกลุ่มเกิดการรวมตัวเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างหลากหลายมิติ มีทั้งองค์กรที่เรียกกร็องจากรัฐร่วมมือกับรัฐ ชัดแย้งกับรัฐ จนถึงต่อต้านรัฐ มีการยอมรับการเคลื่อนไหวนี้ในภาพรวมว่าเป็น “ขบวนการประชาสังคม” (Civil society movement)

ในระดับของการกำหนดนโยบาย การเคลื่อนไหวของขบวนการประชาสังคมได้ก่อให้เกิดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับ สิทธิของประชาชน การขยายสิทธิของพลเมืองมากขึ้นในรัฐธรรมนูญ (อนุชาติ และ กฤตยา, 2542) การเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการประชาสังคมนั้นเป็นการเมืองภาคประชาชนหรือการเมืองของพลเมือง ที่นัยต่างไปจากการเมืองของนักการเมือง เราจะเห็นว่าบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมจำนวนมากเป็นบทบาททางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของเครือข่ายองค์กรเอกชน และองค์กรประชาชนในการต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 องค์กรเหล่านี้ล้วนเข้าสู่ประเด็นทางการเมือง ทั้งในเชิงนโยบายและการรณรงค์ประเด็นรูปธรรมต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับบริบททางการเมือง อีกทั้งการเคลื่อนไหวร่วมกับประชาชนกลุ่มต่างๆ ในสังคมในปี 2539-2540 เพื่อเรียกร้องการปฏิรูปการเมืองการผลักดันประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของพวกเขา จนนำไปสู่การสร้างนิยามและการช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มประชาชนรากหญ้า (นฤมล ทับจุมพล, 2543) การเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นความพยายามเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการทางนโยบายจากกระแสหลักของรัฐ มาเป็นรูปแบบ

ของนโยบายแบบล่างสู่บน(Bottom-up policy) เช่น การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การยอมรับสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองของประชาชน

องค์กรที่คู่มือบทบาทในการเคลื่อนไหวอย่างเห็นได้ชัดในขบวนการประชาสังคม คือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่าง สมัชชาคนจน(สคจ.) และสมัชชาเกษตรรายย่อย(สกย.) ภาคอีสาน

บทบาทของสมัชชาคนจน และสมัชชาเกษตรรายย่อย เห็นได้ชัดจากการชุมนุมกันกดดันรัฐบาลด้วยมวลชนจำนวนมาก เพื่อทำการเปิดเวทีเจรจาเสมอหน้า (FORUM) สมาชิกขององค์กรทั้งสองนี้ประกอบด้วยมวลชนในระดับล่างที่มีปัญหาในการดำรงชีวิต มีความยากจน เป็นเกษตรกรไร้ที่ดิน เป็นหนี้สิน ซึ่งเป็นเหตุมาจาก จนโอกาส จนอำนาจ ในการเข้าไปในศูนย์กลางอำนาจการกำหนดนโยบาย เขาต้องถูกดึงเอาทรัพยากร ทั้งในรูปของเสียภาษี ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของเขาไป โดยอำนาจรัฐพัฒนาทุนนิยม ที่มักเอื้อให้คนเดิมๆ ไม่ก็กลุ่ม เข้าไปในศูนย์กลางอำนาจในการกำหนดนโยบาย องค์กรเคลื่อนไหวทางสังคม จึงต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายทุกระดับ เพื่อให้มีนโยบายที่เอื้อหรือปกป้องผลประโยชน์ของพวกเขาที่เดือดร้อน อีกทั้งเร่งรัดในเรื่องต่างๆที่รัฐจะต้องขยายผลกระทบ นำเสนอร่างกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาของมวลชนในระดับล่าง ติดตามตรวจสอบ ถอดถอนผู้บริหารในการดำเนินนโยบาย วิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายของรัฐ และระดมพลังมวลชนกดดันรัฐให้ดำเนินการตามนโยบายที่พวกเขาเสนอขึ้นมาให้มีผลในทางปฏิบัติ

จากการเคลื่อนไหวต่อสู้ของสกย. ทำให้ได้กฎหมายที่เกิดขึ้นมาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายโดย ขบวนการทางสังคม คือ พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542(กพก.(1)) และ พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (ฉบับที่2) พ.ศ. 2544(กพก.(2)) โดยมีเนื้อหาเพื่อแก้ปัญหาในวิถีการดำรงชีวิต ของชาวนาผู้เป็นเกษตรกรรายย่อย ในเวลาต่อมา ก็ได้เกิดองค์กรใน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมขึ้นมาใหม่ในภาคกลางของไทย อีกองค์กรหนึ่งมีชื่อว่า “เครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย”(คนท.) ซึ่งมุ่งกดดัน ผลักดันรัฐบาลผู้ดำเนินนโยบายประชานิยมให้ดำเนินการตามบทบัญญัติของกพก. ทั้งสองฉบับ โดยมุ่งไปที่การแก้ปัญหาหนี้สินของชาวนาเป็นหลัก

จากบทบาทการดำเนินงานของคนท. เห็นได้ว่าเกี่ยวข้องกับกระบวนการการจัดทำนโยบาย (Policy making process) ตั้งแต่เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ตั้งแต่ชี้ประเด็นปัญหา (Problem Identification) จนถึงขั้นตอนการปฏิบัติ (Implementation) (Dye,Thomas.2002)ด้วยตัวคนท.เอง จึงเป็นการท้าทายให้เราได้ศึกษา นโยบายสาธารณะ ที่เกินไปกว่าตัวแสดงทางการเมืองเดิมที่มักจะเป็นตัวแสดงในสถาบันทางการเมืองเช่น สมาชิกวุฒิสภา คณะรัฐมนตรี ระบบราชการ นักการเมือง พรรคการเมือง ศาล สถาบันทางนโยบาย (Think tank)และตัวแสดงอื่นๆที่มีช่องทางปกติในการแสดงบทบาททางการเมืองเช่น กลุ่มผลประโยชน์มักใช้วิธีล็อบบี้ Lobbyists เพื่อผลักดันนโยบายผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในรัฐสภา หรือเข้าไปแอบอิงกับพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล สื่อมวลชนซึ่งมีหน้าที่สื่อปรากฏการณ์ในกระบวนการนโยบายสาธารณะได้รับทราบ นักวิชาการ นักวิจารณ์ นักกฎหมาย เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจใน

กระบวนการนโยบายบางครั้งเข้าไปเป็นที่ปรึกษา วิพากษ์วิจารณ์ และต่อต้านการดำเนินการทางนโยบาย (Dye, Thomas, 2002) ผู้วิเคราะห์นโยบายสาธารณะจึงต้องมองช่องทางทางการเมืองนอกช่องทางปกติโดย คนท. ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม อันเป็นส่วนหนึ่งของประชาสังคม เพิ่มเติมขึ้นมาจากเดิมที่มองแต่ภาครัฐ และธุรกิจ โดยองค์กรเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างคนท. ที่มุ่งเน้นที่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของประชาชนให้มากที่สุด และกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินงานของคนท. ก็คือให้ชาวบ้านผู้เป็นเกษตรกรรายย่อยได้รับการแก้ปัญหา

เมื่อนำการดำเนินงานของรัฐบาลภายใต้ นโยบายประชานิยมมาเปรียบเทียบกับบทบาทองค์กรเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างคนท. แล้วพบว่า เป้าหมายของทั้งสองฝ่ายเป็นเป้าหมายเดียวกันคือการแก้ปัญหาวิถีชีวิตของคนในระดับล่าง แต่เมื่อมองไปที่แนวทางการดำเนินงานของทั้งสองตัวแสดงแล้ว พบว่ามีแนวทางที่อาจแตกต่างกัน ดังเห็นได้จากการดำเนินนโยบายสาธารณะในการแก้ปัญหาของมวลชนในระดับล่างที่ต่างกันคือ รัฐบาลใช้นโยบายประชานิยมในการแก้ปัญหา ขณะที่คนท. ใช้ กฟก. ในการแก้ปัญหา และการชุมนุมประท้วงของ คนท. ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ทั้งการกดดัน ต่อต้าน ขับไล่ จนถึงสนับสนุนให้กำลังใจรัฐบาล เป็นท่าทีของคนท. ต่อแนวทางการดำเนินงานของรัฐบาล ถือเป็นคำตอบได้นโยบายประชานิยมของรัฐบาลกรณีหนึ่ง

ตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายประชานิยมของรัฐบาล ข่มส่งผลกระทบต่อองค์กรเคลื่อนไหวทางสังคมอย่าง คนท. และยังสามารถก่อให้เกิดการตอบสนองต่อนโยบายประชานิยมของรัฐบาลในทางกลับกันอีกด้วย ตัวอย่าง เช่น ทั้งสองฝ่ายมีเป้าหมายร่วมกัน แต่มีแนวทางการดำเนินงานขัดแย้งกัน หรือสามารถร่วมมือกันส่วนหนึ่งและขัดแย้งส่วนหนึ่ง เนื่องจากบทบาทของคนท. เองนั้นมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในการดำเนินการพัฒนาในเชิงกำหนดนโยบายและเชิงปฏิบัติ บทบาทของการเป็นผู้ตรวจสอบการทำงานความโปร่งใสของหน่วยงานรัฐ บทบาทของการเป็นผู้ณรงค์เผยแพร่ปัญหาของสาธารณะและหลักการของกฟก. ฯลฯ นโยบายประชานิยมข่มส่งผลกระทบต่อคนท. ได้หลายทาง ทำให้เห็นปรากฏการณ์ทางการเมืองในกระบวนการนโยบายสาธารณะที่มีทั้ง การเมือง โดยรัฐบาล และการเมืองของพลเมืองโดยมีองค์กรอย่างคนท. เข้ามาเป็นตัวแสดงในนโยบาย ทั้งสองฝ่ายต่างก็อ้างว่ามีเป้าหมายของนโยบายอย่างเดียวกันคือต้องการแก้ปัญหาให้แก่มวลชนในระดับล่าง

ดังนั้นจึงสมควรที่จะทำการสำรวจเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางการเมืองการใช้นโยบายประชานิยมของรัฐบาล และบทบาทของคนท. ทั้งนี้เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของความสัมพันธ์ ระหว่าง รัฐบาล และ คนท. ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในภาวะที่มีการแปรผัน

คำถามการวิจัย

นโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีเป้าหมายอยู่ที่การแก้ปัญหาวิถีชีวิตของ มวลชนในระดับล่างหรือไม่ และส่งผลกระทบต่อหรือไม่ อย่างไร คือบทบาทของเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่ง ประเทศไทยในการพัฒนาที่เน้นไปที่ การแก้ปัญหของคนในระดับล่างเช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.เพื่อศึกษาถึงความหมายของนโยบายประชานิยม และลักษณะเฉพาะของประชานิยมไทยโดย รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร
- 2.เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายประชานิยมภายใต้รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่มีต่อ เครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย
- 3.เพื่อศึกษาการตอบสนองของเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทยต่อนโยบายประชานิยม ภายใต้รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

สมมติฐานของการวิจัย

นโยบายประชานิยมของรัฐบาลพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรที่มีเป้าหมายอยู่ที่การแก้ปัญหาวิถีชีวิตของ มวลชนในระดับล่าง ส่งผลกระทบต่อเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทยเนื่องจาก เครือข่ายหนี้สิน ชาวนาแห่งประเทศไทยใช้พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรในการพัฒนาช่วยเหลือคนใน ระดับล่าง ดังนั้น เราจึงได้เห็นการตอบสนองต่อนโยบายดังกล่าวในรูปแบบต่างๆ ทั้งให้การสนับสนุน ร่วมมือกับรัฐในการดำเนินนโยบายเนื่องจากมีเป้าหมายร่วมกัน และมีการตอบโต้ในระดับต่างๆตั้งแต่ การ วิพากษ์วิจารณ์ จนถึงการระดมพลังกดดันรัฐบาลเนื่องจากมีแนวทางการดำเนินงานขัดแย้งกัน

นิยามศัพท์เพื่อการวิจัย

1. มวลชนในระดับล่าง หมายถึง ชาวบ้าน(ปัจเจกชน)ที่มีฐานะยากจน เป็นประชาชนใน ระดับรากหญ้า ชาวบ้านดังกล่าวประสบปัญหาในการดำเนินวิถีชีวิต ปัญหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของ เศรษฐกิจ เช่น การประกอบอาชีพ หนี้สิน ที่ดินทำกิน ความยากจน ผู้นำรัฐบาลมองเห็นปัญหาจึงกำหนด นโยบายเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น มีคำที่ใช้เรียกคนกลุ่มนี้หลายแบบเช่น

แรงงานอพยพ หมายถึง แรงงานไร้ที่ดิน ชาวนาไร้ที่ดินหรือเรียกอีกอย่างว่าชาวนาเช่า

เกษตรกรรายย่อย หมายถึง ผู้ที่ทำการเพาะปลูกเพื่อขายเป็นหลักแต่มีข้อจำกัดในปัจจัยการผลิต ไม่ สามารถแข่งขันกับเกษตรกรรายใหญ่ได้

กลุ่มคนเหล่านี้ สามารถเป็นได้ทั้งปัจเจกชน(พลเมืองของรัฐบาล) และสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อมี พลังในการต่อรองกับกลุ่มต่างๆได้

2. องค์กรเคลื่อนไหวทางสังคม Social movement organization หมายถึง องค์กรที่เกิดขึ้นมาจากมวลชนในระดับล่างที่มีความเดือดร้อน เช่น โครงสร้าง จนอำนาจ จนโอกาส ที่จะเข้ามาสู่ศูนย์กลางอำนาจ ในการกำหนดนโยบาย พวกเขารวมตัวกันเพราะเป็นหนทางเดียวในการเข้ามาสู่กระบวนการกำหนดนโยบาย เป็นองค์กรรูปแบบหนึ่ง ที่อยู่ในขบวนการประชาสังคม มีการจัดองค์กรเป็นคณะบุคคล ขึ้นมาดูแลรับผิดชอบ ในการดำเนินงานอย่างมีระเบียบแบบแผน เป็นองค์กรที่ดำเนินงานโดยอิสระ มีกิจกรรมต่อเนื่องและไม่แสวงหาผลประโยชน์ หรือคำกำไร มีการเคลื่อนไหวทางการเมือง ในแง่ของการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย เพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อมวลชนในระดับล่าง

3. บทบาทองค์กร ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม หมายถึง ภารกิจที่องค์กรได้ทำ ประกอบด้วยงาน 4 ลักษณะคือ (1) การต่อสู้เพื่อผลักดันกดดันศูนย์อำนาจตัดสินใจด้วยกลุ่มคนจำนวนมาก การรณรงค์เคลื่อนไหว การชุมนุมประท้วงหรือสนับสนุนรัฐบาล (2) การต่อสู้เชิงสัญลักษณ์เพื่อสร้างมติดมหาชน ด้วยการสร้างวาทกรรมครอบครองทางความคิด(Hegemony) ทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิด(War of position) ด้วยการเสนอแนวทางการดำเนินวิถีชีวิตกระแสรูปแบบต่างๆ (3) การเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย นอกสถาบันทางการเมืองปกติ เพื่อให้เกิดการดำเนินนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการสร้างและปกป้องผลประโยชน์ของมวลชนที่เดือดร้อน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ระยะเวลาของกรณีศึกษา การดำเนินนโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เริ่มขึ้นตั้งแต่ก่อตั้งพรรค จนเป็นรัฐบาลได้รับการเลือกตั้งเข้ามาจึงเกิดการนำนโยบายมาปฏิบัติใช้ ดังนั้นระยะการดำรงตำแหน่งของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร จึงเป็นตัวกำหนดอายุการดำเนินการทางนโยบายดังกล่าวด้วย จึงกำหนดระยะเวลาการศึกษา นโยบายประชานิยมที่มีผลทำให้เกิดการตอบสนองต่อนโยบายขององค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองนอกภาครัฐในช่วงที่รัฐบาลดำรงตำแหน่ง

2. นโยบายประชานิยมที่ใช้ในการวิจัย รัฐบาลพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีการออกนโยบายที่มีลักษณะเป็นนโยบายประชานิยม เช่น พักชำระหนี้ 30บาทรักษาทุกโรค เอื้ออาทรฯ กองทุนหมู่บ้าน และนโยบายกึ่งประชานิยมใหม่ๆออกมาเป็นจำนวนมาก เช่น การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ดังนั้นขอบเขตในการวิจัยนโยบายประชานิยมที่มีผลกระทบต่อบทบาทของเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย จะคัดเลือกเฉพาะนโยบายที่มีการนำมาปฏิบัติใช้แล้ว นโยบายกองทุนหมู่บ้าน นโยบายโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านSML นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร 3 ปี และนโยบายลงทะเบียนคนจน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. หน่วยของการวิเคราะห์(unit of analysis)

การศึกษาการผลกระทบจากนโยบายประชานิยมของรัฐบาลพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ต่อเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย นี้ใช้การวิเคราะห์ในระดับ กลุ่ม ขบวนการ โดยศึกษาการตอบสนองของเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทยผ่านขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลเอกสาร

1) เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เช่น พระราชบัญญัติ มติคณะรัฐมนตรี ,แถลงการณ์,ข้อเรียกร้องต่างๆ

2) เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) เช่น ข้อมูลเหตุการณ์จากหนังสือพิมพ์รายวัน และรายสัปดาห์ บทความ วารสาร Web Page หนังสือ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

2.2 การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) เพื่อยืนยันข้อมูลและเอกสารที่ยังไม่ชัดเจนและไม่สมบูรณ์โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งอาจจะประกอบไปด้วยหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในแง่ของผู้ปฏิบัติ นโยบาย ผู้รับบริการ ผู้เคลื่อนไหว โดยสงวนนามของผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

1) เกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายประชานิยมต่อองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองนอกภาครัฐ ทำการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมในขบวนการเคลื่อนไหว ได้แก่ แกนนำองค์กร

2) เกี่ยวกับการปฏิบัตินโยบายโดยเจ้าหน้าที่ราชการผู้ปฏิบัตินโยบาย (Street level bureaucracy) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้บริการนโยบาย (เจ้าหน้าที่ของรัฐ) และผู้รับบริการนโยบาย (มวลชนในระดับล่าง) ในนโยบายเศรษฐกิจรากหญ้าของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เช่น ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลของการวิจัยจะช่วยให้เข้าใจถึง นัย และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกับรัฐบาลในการแก้ปัญหาวิถีชีวิตของมวลชนในระดับล่างจากกระบวนการทางนโยบาย

2. ผลของการวิจัยจะเป็นแนวทาง สำหรับการค้นคว้าวิจัยในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในอนาคตเกี่ยวกับการดำเนินการทางนโยบายสาธารณะ โดยภาคประชาสังคม

การนำเสนอ

บทที่ 1 บทนำ ความสำคัญของปัญหา คำถามการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย นิยามศัพท์ในการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย

บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา แนวคิดประชานิยม แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์นโยบาย สาธารณะ แนวคิดเรื่องประชาสังคม และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ แนวทางการอธิบายองค์กร ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การสร้างตัวชี้วัดผลกระทบของนโยบายประชานิยมที่มีต่อขบวนการ เคลื่อนไหวทางสังคม

บทที่ 3 การศึกษาองค์กร โครงสร้างปัญหาการดำเนินนโยบายโดยรัฐด้านการเกษตร การต่อสู้ของ ชาวนาและการก่อตัวของเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย กับพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและ พัฒนาเกษตรกร การจัดโครงสร้างองค์กร แนวทางการนำ การสร้างองค์กร วัฒนธรรมองค์กร

บทที่ 4 ผลการศึกษา นโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กับการแก้ ปัญหาवलชนในระดับล่าง นโยบายกองทุนหมู่บ้าน นโยบาย SML นโยบายประชานิยมที่เกี่ยวกับการ แก้ปัญหาหนี้สินภาคประชาชน การดำเนินนโยบายประชานิยมของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เปรียบเทียบพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

บทที่ 5 บทวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายประชานิยมที่มีต่อเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย และการตอบสนองก่อนนโยบายประชานิยม ด้านโครงสร้างองค์กรการเคลื่อนไหว ด้านโครงสร้าง โอกาสทางการเมืองและสังคม สรุปการวิเคราะห์จากตัวชี้วัด

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ